

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Skötselplan för naturreservatet
Vitmossen i Sala kommun

Innehåll

BESKRIVNINGSDDEL	2
1. Syfte med naturreservatet	2
2. Uppgifter om naturreservatet	2
3. Beskrivning av området	3
3.1 Topografi och läge	4
3.2 Geologi och hydrologi	4
3.3 Markanvändning	5
3.4 Biologiska bevarandevärden	6
Skötselområde 1: Högmosse	9
Skötselområde 2: Barrskog med rikt lövinslag	10
3.5 Kulturhistoriska bevarandevärden	10
3.6 Geologiska bevarandevärden	11
3.7 Intressen för friluftsliv	11
PLANDEL	12
4. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	12
Övergripande bevarandemål	12
Skötselområde 1: Högmosse, ca 166 ha	12
Skötselområde 2: Barrskog med rikt lövinslag, ca 8 ha	12
Friluftsliv	13
5. Uppföljning och tillsyn	13
5.1 Uppföljning av skötselåtgärder	13
5.2 Uppföljning av bevarandemål	13
5.3 Tillsyn	13
6. Kostnader och finansiering	13
7. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder	14
8. Referenser	14
Bilagor	15

BESKRIVNINGSDDEL

1. Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara en naturligt fungerande högmosse med mosseplan, randskog, laggkärr och skogsbevuxen myr,
- bevara förekomsten av för en högmosse typiska strukturer såsom höljor, göllar, strängar, tuvor samt bevara en för mossen naturlig artsammansättning och krontäckningsgrad,
- bevara den naturliga hydrologin och förebygga störningar av hydrologin.
- bevara respektive förstärka naturtypen västlig taiga i de skogsområden som ansluter till högmossen,
- bevara och gynna förekomsten av för området skyddsvärda arter och samliga förekommande Natura 2000-arter,
- i viss utsträckning tillgängliggöra området om det är möjligt utan att hindra ovanstående syften.

Syftet ska nås genom att

- naturvårdsinriktade skötselåtgärder inom skötselområde 1 bedrivs för att främja de naturliga strukturer och processer som kännetecknar högmossen, t ex borttagande av träd, sly och buskar där igenväxning hotar
- naturvårdsinriktade skötselåtgärder genomförs inom skötselområde 1 för att gynna förekommande arter, t ex genom att säkra tillgången på boträd för fiskgjuse eller att avverka inom granplanteringen i södra delen av mossen
- skogsbestånd inom skötselområde 2 lämnas för fri utveckling
- stigar markeras och underhålls
- parkeringsplats och skyltar anläggs och underhålls

2. Uppgifter om naturreservatet

Objektnamn	Vitmossen
NVR-id	2025209
Skyddsform	Naturreservat
Natura 2000-område	Vitmossen SE0250022
Län	Västmanland
Kommun	Sala
Lägesbeskrivning	ca 14 km sydväst om Sala, mellan Sättrabrunn och Fläckebo
Karta	Terrängkartan: 11G NO Fastighetskartan: 11G 7g

Naturgeografisk region:	26 Skogslandskapet omedelbart söder om norrlandsgränsen	
Fastigheter:	Vevde 1:2, 2:2, 1:22, Öster Vrenninge 2:4, 2:5, 3:2, Fläckebo-Näs 5:2, Olsbo 1:1, Asplund 1:4, 1:7, Sättra 1:4, 1:14	
Ägarform:	privat (mestadels) och statlig (Naturvårdsverket) ägo	
Förvaltare:	Länsstyrelsen i Västmanlands län	
Areal:	174 ha	
Markslag:	Produktiv skogsmark	42 ha
	varav lövskog	9 ha
	varav barrskog	23 ha
	varav blandskog	10 ha
	Myr	99 ha
	Sumpskogsimpediment	33 ha
Naturtyper	Tallskog	4 ha
	Gransumpskog	19 ha
	Barrblandskog	4 ha
	Lövblandad barrskog	6 ha
	Lövsumpskog	4 ha
	Triviallövskog	5 ha
	Högmosse	94 ha
	Skogsbevuxen myr	5 ha
Natura 2000	Anmällda naturtyper	
	Högmosse (7110)	
	Skogsbevuxen myr (91D0)	
	Taiga (9010)	
	Anmällda arter	
	Fiskgjuse	
	Ljungpipare	
	Orre	
	Bivråk	

3. Beskrivning av området

Vitmossen är ett utmärkt exempel på en väl utvecklad högmosse och en av Västmanlands få kvarvarande hydrologiskt orörda mossar. Området har typiska markstrukturer med så kallade flarkar och höljor där vattnet blir synligt i stråk och småpölar med fastare mark i mellan. Randskog står i cirklar runt högmossens helt öppna centrum. Större delen av mossen är beströdd med seniga tallar och enstaka

marbjörkar. Ljungpiparnas karaktäristiska läte och lärkomas drillande hörs oavbrutet och fiskgjusen glider då och då fram över området. Till hösten ljuder mossen på dignande tranbär och hjortron. På vintern är området stilla och tyst sänär som ett och annat högvilt eller ett avlagset brus från vägen norröver.

3.1 Topografi och läge

Vitmossen ligger i gammal jordbruksbygd några mil sydväst om Sala och gränsar till såväl skog som åker. Strax norröver går vägen mellan Sättra brunn och Fläckebo. Vitmossen ligger nära Fläcksjön och Svartådalen och får sägas vara en viktig del i detta våtmarkskomplex. Området ligger på gränsen mellan de naturgeografiska regionerna "skogsområdet omedelbart söder om norrlandsgränsen" samt "skogsområdet norr om norrlandsgränsen". Myrområden förekommer rikligt i bägge dessa regioner, men högmossarna når här sin nordgräns.

3.2 Geologi och hydrologi

Berggrunden består mestadels av sura till intermediära intrusivbergarter, det vill säga bergarter som uppkommit genom magmautgjutningar under markytan, och på en mindre yta i norr av sedimentära bergarter. Jordartsskiktet är mer varierat. Själva mossen består nästan uteslutande av torv. Utanför dominerar sandig morän i söder och svallsediment i norr. I anslutning till åkermark i söder och väster finns sjök av glacial eller postglacial lera. På höjderna i sydväst går urberget i dagen. Moränmarkerna är mestadels mycket storblockiga.

Vitmossen är en av länets mest representativa högmossar med väl utvecklade karaktärsdrag. Längs sydvästra och södra kanten finns ett dikningsföretag, men det bedöms ha marginell påverkan på mossens hydrologi. Mindre diken finns såväl i norr som öster, men de är inte underhållna och mossen har i stort bibehållit sin naturliga hydrologi. I framförallt västra och södra delarna finns stråk av skogsbevuxen kärrmark, laggkärr, med betydande torvinslag. I nordväst finns tydliga spår efter gamla torvuttag, men troligen har det förekommit på flera ställen.

3.3 Markanvändning

Historisk markanvändning

Namnet Vitmossen återfinns på kartor från 1700-talet. I äldre tid, då fodertillgång var den begränsande faktorn för överlevnad nyttjades även magra myrmarker för fodertäkt. Nyttjandet av myrslåtter finns dokumenterat på en geografisk

avmätning för Vrenninge Östra år 1719 där delar betecknas "mossängar". På Storskifteskartan över Vevde by 1803 har mossen ungefär samma utsträckning som idag och benämns "Vit-Måssen". I nordvästra delen fanns även då "Mås-slog", som uppenbarligen nyttjats som slåttermark. En gammal gränssten (se bild) i östra delen visar

på ett konkret sätt behovet att indela mark och att människor nyttjat området i äldre tid. De små avstyckade torvlotterna ute på mossen återfinns på Laga skifteskartan från år 1883. Sannolikt är det utflyttade gårdars torvförsörjning som säkrats på detta sätt. Idag är det tillståndspliktigt att bryta torv, men de gamla skiftena har idag istället sitt otvetydiga värde ur kulturhistorisk synpunkt. Fastigheter löper i långa band över mossen och speglar ett historiskt behov för varje fastighet att ha andel i olika markslag. I sydväst, på den enda plats inom reservatet som höjer sig något över omgivningen likt en mindre åsrygg finns en registrerad fornlämning i form av en stenmursliknande konstruktion, enligt fornlämningsregistret sannolikt nyttjad som hägnad. Kanske har man hållit djur här eller kanske utgör muren en gränsmarkering. Skogen runt myren har sannolikt nyttjats vid behov genom plockhuggning.

Nuvarande mark- och vattenanvändning

Marken vid Vitmossen är mestadels i privat ägo och har i flera fall varit i samma släkts ägo sedan lång tid tillbaka. Skogarna runt mossen är välskötta ur produktionssynpunkt och det är generellt sett ont om död ved i omgivningarna.

Området är rikt på vilt av olika slag och jakt sker framförallt i kantzonerna. Viss röjning av siktgator sker i samband med jakt. Fågeljakt bedrivs idag inte på mossen. Området nyttjas i friluftshänsyn framförallt av markägare och närboende och är relativt lättillgängligt genom att det finns flera vägar in mot området från såväl norr som söder. Stigarna i området har mest rådjur och annat vilt trampat upp, men de nyttjas säkert även av en och annan mänsklig besökare.

3.4 Biologiska bevarandevärden

Naturresevatet består av en högmosse inklusive omgivande randskog och laggkärr. I sydväst ingår också en sumpskog med höga skogliga värden. Högmossen avgränsas tydligt mot omgivande skogsmark genom en skarp övergång till fastmark eller genom diken som löper runt stora delar av mossen. Innanför diken har träden lämnats orörda sedan lång tid tillbaka och trädskiktet är gammalt även om dimensionerna är klena i den fattiga marken. Sammantaget står dock en hel del virkesvolym i mossen. Mängden död ved varierar, men det finns relativt gott om stående tallved i randskogen. Liggande ved är ovanligare, kanske till följd av att området har städats kontinuerligt av jägare och markägare. Områdets naturvärde utgörs främst av själva högmossen, som är i stort sett opåverkad av de dikningsförsök som gjorts och utgör ett av länets finaste exempel på högmossar. Dessa miljöer har stor betydelse i ett landskapsperspektiv då de kvarvarande öppna, opåverkade mossarna är ytterst glest utspridda i hela Mellansverige. Vitmossen ligger dessutom nära den norra gränsen för högmossars utbredningsområde i Sverige. Ur ett landskapsperspektiv är Vitmossen också en viktig del av de våtmarksområden som sträcker sig från Fläckebo söderut längs med hela Svartådalen.

Vegetation

Vitmossen har ett glest utspritt trädskikt med martallar av skiftande höjd och små buskartade björkar över större delen av mossen. I bågformade skärmar står randskog (även kallad kantskog eller laggskog) mest bestående av tall i flera skikt. Utanför dessa breder återigen öppnare partier av skiftande bredd ut sig innan delvis skogsbevuxna kärrmiljöer, den så kallade laggen, tar vid och avgränsar

mossen mot omgivande mark. Hela området domineras av olika arter vitmossor och olika nedbrytningsfaser av dessa. I mossen finns representativa växtsamhällen tydligt uppdelade i ristuvesamhällen (relativ fastmark med tuvor och strängar) och höljesamhällen (lågglänta partier, småvatten). Större delen av ytan upptas av ett system av strängar och höljor, orienterade mot mossens lutningsplan, så att avrinningen sker på tvären relativt strängarnas utbredning. Strängarna övergår successivt i mossens kantvegetation. Mot mitten löses strängarna upp och bildar istället små öar i stora fast- och mjukmattesamhällen. Ristuvesamhällena domineras av ris såsom ljung, kråkbär, odon och skvatram. Den mest typiska vitmossan är rostvitmossa (*Sphagnum fuscum*), som är den viktigaste torvbildaren på mossen. Inom höljesamhällena breder mattor av mycket lågväxande vegetation ut sig. De blötaste delarna bildar mjukmattesamhällen där flytvitmossa (*S. cuspidatum*), ullvitmossa (*S. tenellum*) samt vitmossan *S. dusenii* är dominerande. Karaktärsarter är också myrsälting, dystarr och vitag. På de något mindre blöta fastmattorna dominerar flaggvitmossa (*S. balticum*). Överallt växer rosling, hjortron och tranbär. Gemensamt för arterna är att de är beroende av dessa näringsfattiga miljöer utan kontakt med grundvattnet som gör att konkurrensen från mer storväxande arter är liten. Arterna är ofta ljusberoende. Myrvegetationen är känsliga för tramp och fysisk störning då de är veka till sin karaktär och marken har dålig bärighet. Mossekantvegetationen tar vid utanför sträng-höljesystemet och är en betydligt mer enhetligt vegetation. Risen dominerar totalt och höljor saknas. Odon, skvatram, kråkbär, blåbär, lingon och tuvull bildar ett homogent skikt. Den dominerande vitmossan är liksom på tuvorna rostvitmossa, men den blandas med mer skogliga arter såsom väggmossa och vissa kvastmossor. Utanför själva högmossen och randskogen tar en kärrliknande lagg vid. I den sydvästra delen finns dock utanför randskogen ett helt öppet parti utan kärrvegetation där mjukmattesamhällen brer ut sig. Området är mycket artfattigt och domineras av tuvull och myrsälting. Kanske har denna vegetation bildats här på grund av att höjden utanför (där urberg går i dagen) haft en dämmande verkan på avrinningen. Desto tydligare är laggkärret i väster där typiska kärrarter kommer in. Träd- och buskskiktet domineras fortfarande av tall, men blandas upp av klippal, björk och brakved. Markvegetationen kännetecknas av mer högvuxna arter såsom älgört, flädervänderot, kärrsilja, kärrtistel, topplösa samt mer lågväxande kråklöver, kabbeleka, hundstarr, gråstarr, veketåg, tuvtåtel och sjöfräken. I vattnet finns bl a dvärgigelknopp, smålånke och andmat. Norr om mossen övergår vegetationen successivt i ett björk- och alkärr. Laggen mellan skogen och högmossen är i söder och öster smal eller saknas. På den östra sidan vidtar här och var mer artfattiga, mosseliknande, öppna miljöer med enstaka martallar och tuvor och höljor dominerade av de vanliga mossearterna. Gränsen mot omgivande fastmarksskog på storbäckig morän är tydlig, men slingrande. På flera håll står vatten i hålor precis intill stora stenblock. Kontrasten mellan produktionsskog och mosse är mycket tydlig på denna sida där också randskogen är gles, vilket bidrar till relativt fri sikt ut över mossen. I nordost är den trädbärande zonen bredare och utgör bitvis skogsbevuxen myr.

Fågelfauna

Illögmossarna har en avgörande betydelse för många fågelarter, såväl som rast-, födosöks- och häckningsplats. Vitmossen har en rikt varierad fågelfauna, särskilt kan nämnas förekomst av häckande ljunpipare och fiskgjuse och funktionen som spelplats för orre. Vitmossens nära belägenhet till våtmarkerna runt Fläcksjön och Svartådalen gör den ännu mer betydelsefull för en rad våtmarksarter. Runt mosseplanets centrala och högst belägna punkt är marken helt öppen. Det är här som såväl vegetationen som fågelfaunan är som mest särpräglad. Karaktärsarten är sånglärka, men ängsplärka, trädpiplärka och buskskvätta är också vanligt förekommande. Gulärlan förekommer med enstaka par. Vadarfågellarna representeras av ljunpipare, storspov och enkelbeckasin.

Större delen av reservatet upptas av det mer eller mindre trädbärande mosseplanet inklusive de mer öppna delarna av kantskogen. I denna miljö är trädpiplärkan karaktärsart. Vanligt förekommande är också buskskvätta, sånglärka och törnskata. Fiskgjuse häckar i området och de mer resliga exemplaren av tall nyttjas för bobygge.

Kantskogens mer slutna partier är dåligt representerade i fågelfaunan. Vanligt förekommande spillningshögar tyder dock på att både orre och tjäder nyttjar de risrika kanterna för födosök. Trädpiplärka som egentligen hör hemma i de mer öppna delarna förekommer även här. Av skogsmiljöernas småfåglar är endast dubbeltrasten noterad, som för övrigt återfunnits även längre ut på mosseplanet. Laggen som mestadels består av kärmiljö med enstaka träd lär med sitt relativt skyddade läge fylla en funktion som dricksvattenreservoar för flertalet frätande skogsfåglar. I brynmiljön som här och var uppträder i anslutning till mossen finns en ganska normal förekomst av fågelarter som uppträder i de flesta lövblandade skogar, kanske något rikare än genomsnittet med arter som dubbeltrast, rödvingetrast, rödhake, koltrast, svarthätta, grönsiska och järnsparv. Brynmiljöerna i närheten till våtmarker är en viktig miljö för bivråken som noterats i området. Då och då tränger också fasanskrin eller trumvirvlar från större hackspett igenom övriga arters mer melodiska sång. Fågelfaunan är inte regelrätt inventerad under senare år, men vid besök i området noterar man snabbt de vanliga karaktärsarterna och det rika, varierade fågellivet är påtagligt.

Skogliga värden

En och annan grov tall återfinns inom själva mosseplanet. Annars finns det skogliga naturvärdet främst representerat i den nyckelbiotop som återfinns på reservatets enda höjdpunkt och genomkorsas av en stenmursliknande fornlämning. Området är bitvis brant och mycket rikt på död ved, såväl

liggande som stående. Området hyser ett par riktigt gamla granar. Uppe på höjden finns i anslutning till en grundliknande lämning mer öppna delar med bukettformiga lövträd. Inom nyckelbiotopen finns sannolikt en rik kryptogamflora med framförallt arter knutna till död ved och gammal skog. Strax söder om nyckelbiotopen på höjdens södra brant, precis utanför reservatet, står aspar av skiftande grovlek i spridda grupper rikt dekorerade med asptickor. Enstaka aspar finns även inom reservatet. Slänten är bitvis mycket brant och den fuktiga miljön torde utgöra en attraktiv miljö för en del ovanliga arter. Samtliga skogsområden är sporadiskt undersökta på senare tid och en grundlig inventering avseende kryptogamer vore önskvärt.

Beskrivning av skötselområden

Skötselområde 1: Högmossen

Högmossen omfattar utöver själva mosseplanet även omgivande randskog, laggkärr samt ett skogsområde i söder med planterad gran på torvmark. Naturreservatets högsta värden är knutna till detta skötselområde med särpräglad vegetation och hydrologi, vilket lockar såväl fåglar som insekter.

Vitmossen har inte visat några tydliga tecken på igenväxning utan den gradvisa förtätning som skett under överskådlig tid är i huvudsak en naturlig process. Endast i nordväst kan man ana en förtätning i trädsiktet och sammanväxning av randskogens skärmar. Vad som är en eventuell effekt av dikningsföretaget intill och vad som är en naturlig process är svårt att utläsa. Utöver de två dikningsföretag som finns i sydväst respektive i nordost, förekommer gott om mindre diken i mossens ytterkanter och i gränsen till omgivande skog. De flesta diken är inte underhållna och har ingen påverkan på mossens hydrologi. Med tiden blir dessa mänskliga spår allt otydligare. Mossen behöver ingen aktiv skötsel i dagsläget, men om området börjar växa igen så bör manuella åtgärder vidtas för att behålla mossens karaktär och gynna de arter som är beroende av dess miljöer.

Granplanteringen i söder har i äldre tid sannolikt utgjort skogsbevuxen myr runt mossen, men granarna som står där idag har inget högt biologiskt värde. Området är dikat och utgör idag fastmark. Långsiktigt kommer dock skogen åldras och få värdefulla strukturer genom död ved och gamla, grova granar. Lövinslaget kommer att öka i kantzonerna där ljus tränger in. Åtgärder för att skapa död ved och luckor i trädsiktet skulle påskynda denna utveckling.

Datum
2013-03-04

Dnr
511-4159-12
fd 511-5333-08

Skötselområde 2: Barrskog med rikt lövinslag

Inom reservatet finns i anslutning till Vitmossen två barrskogsområden på moränmark. I sydväst täcker blandbarrskog slutningarna på områdets enda

tydliga höjd där urberg går i dagen. Detta område är klassat som nyckelbiotop och rikt på grov död ved. Artlistan kan sannolikt göras lång med arter som är beroende av gammal skog och grov ved. Upp längs höjdens nordvästra slänt löper en gammal stenmur. I området finns inslag av asp. Det andra

området ligger i öster och utgörs av drygt 50-årig tallskog med gran- och björkinslag belägen på en platåliknande höjd som skjuter in som en kil i myrmarken nedanför. På lång sikt kommer detta område på egen hand utvecklas till västlig taiga.

3.5 Kulturhistoriska bevarandevärden

Även om markerna inte slåtrats längre, så har det ett kulturhistoriskt värde att de öppna myrmarkerna bibehålls i landskapet. Två konkreta kulturhistoriska lämningar finns inom området. Längs med slutningen på en skogsbevuxen höjd i sydväst ringlar en gammal stenmur som registrerats som fornlämning. Sannolikt har den fungerat som hägnad för djur. Den kan också ha fyllt en funktion som

gränsmarkering. Muren är fullt synlig i terrängen, men i ganska dåligt skick och på flera ställen helt raserad. Upp på krönet slutar den i intet mot toppen där urberget går i dagen. Skogen på platsen är en nyckelbiotop och döda stammar och spirande ungträd trängs om utrymmet lätt in på muren. Muren visar på ett

konkret sätt att människor nyttjat området i äldre tid. Likaså gör den gamla gränssten som står i östra kanten av mossen. Denna punkt har utgjort gräns i åtminstone ett par hundra år och gör så än idag. I samma skogsområde som muren, uppe på höjden, finns ett öppet parti med en halvt övervuxen husgrundsliknande lämning.

3.6 Geologiska bevarandevärden

Denna opåverkade högmosse med endast i liten grad påverkad hydrologi har ett självklart geologiskt bevarandevärde. De torvproducerande mossarna utan ingrepp eller påverkan av människan är ovanliga idag och Vitmossen är ett av länets förnämsta exempel på detta.

3.7 Intressen för friluftsliv

Vitmossen är såsom de flesta myrmarker en upplevelse av stillhet, doftande myrvegetation och ett fågelliv som inte undgår någon. Området ligger dessutom relativt nära större vägar, vilket gör det lättillgängligt. Från vägen mellan Sättra brunn och Fläckebo hörs motorbrus av och till. Området nyttjas framförallt av jägare och närboende såsom strövområde eller för bär- och svampplockning.

PLANDEL

4. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

För karta över skötselområden, se bilaga 2.1.

Övergripande bevarandemål

Vitmossen ska utgöra ett representativt exempel på en opåverkad högmosse med tydliga karaktärsdrag och typisk vegetation. Den ska vara attraktiv som häcknings- och rastlokal för fågelarter beroende av myrmarker.

Skötselområde 1: Högmosse, ca 166 ha.

Bevarandemål

Högmossens hydrologi är opåverkad av mänskliga ingrepp och dess olika delar med öppet mosseplan, randskog, skogsbevuxen myr och laggkärr är tydliga i terrängen. Hydromorfologiska strukturer såsom tuvor, strängar, höljor, fast- och mjukmattor kännetecknar högmossens öppna delar. Fiskgjuse, storspov och ljungpipare häckar regelbundet i området. Tjäder, orre och bivråk nyttjar området för t ex födosök eller spel. De öppna delarna bibehålls öppna i dagens omfattning. Andelen död ved i randskogen ökar i naturlig takt.

Skötselåtgärder

- Området lämnas i första hand för fri utveckling.
- Vid behov kan borttagande av träd, sly och buskar ske för att hindra igenväxning
- Om det behövs för att säkra tillgången på boträd för fiskgjuse kan lämpliga naturvårdsåtgärder vidtas för detta
- Vid behov för att främja förekommande arter får naturvårdsåtgärder vidtas inom granplanteringen i söder

Skötselområde 2: Barrskog med rikt lövinslag, ca 8 ha.

Bevarandemål

Skogen i området är olikåldrig och skiktad och har avseende arter ett varierat träd- och buskskikt med rikt lövinslag. Området hyser gott om gamla och grova träd av framförallt gran, på sikt även tall. Bivråk nyttjar området regelbundet. Andelen död ved ökar i naturlig takt.

Skötselåtgärder

- Området lämnas för fri utveckling
- Grova lågor som ligger på eller intill stenmuren flyttas inom området, så kort bit som möjligt, så att de inte skadar förlämningen.

Friluftsliv

Bevarandemål

Naturreseptatet är tydligt markerat i terrängen. I området finns tillräcklig information till allmänheten om Vitmossens värden och gällande föreskrifter. Vitmossen är tillgängligt för allmänheten genom anvisade stigar och parkeringsplats i närheten av området.

Skötselåtgärder

- Reservatet markeras i terrängen.
- Minst en informationstavla utplaceras inom området i anslutning till den stig som anvisas allmänheten. Vid behov kan Länsstyrelsen sätta upp ytterligare informationsskyltar inom reservatet. Dessa underhålls vid behov.
- En stig markeras från parkeringsplatsen in till området och inom området till lämplig utblick över högmossen.
- Vid behov kan Länsstyrelsen för att öka tillgängligheten eller motverka slitage kanalisera besökande genom att anordna ytterligare stigar.
- Parkeringsplats anläggs utanför reservatet i enlighet med överenskommelse med berörd markägare

5. Uppföljning och tillsyn

5.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Förvaltaren ansvarar för att dokumentera utförda skötselåtgärder, samt att bedöma om dessa leder till att bevarandemålen uppfylls.

5.2 Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs regelbundet. Uppföljning av bevarandemålen ska ske genom standardiserade inventeringar.

5.3 Tillsyn

Länsstyrelsen ansvarar för att tillsyn sker inom området.

6. Kostnader och finansiering

Alla i planen redovisade åtgärder bekostas av offentliga medel. Även andra finansiärer, exempelvis fonder eller stiftelser, kan bli aktuella. Dessa medel skall i så fall administreras av Länsstyrelsen.

7. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Enligt punkt 4 och 5.

Tabell 2. Intervall för genomförande och prioriteringsgrad på åtgärden: (1) Högsta prioritet; (2) Hög prioritet; (3) Lägre prioritet.

Skötselåtgärd	När	Skötselområde	Prio
Gränsmarkering	Snarast		1
Informationstavlor	Snarast	1	1
Parkeringsplats	Snarast	Utanför reservat	1
Vandringsstig	Snarast	samtliga	2
Skötselåtgärder för att hindra igenväxning	Vid behov	1	2
Naturvårdsåtgärder i syfte att gynna specifika arter	Vid behov	1	3
Kulturmiljögynnande åtgärd	Vid behov	2	3
Uppföljning av utförda skötselåtgärder	Efter åtgärd	samtliga	1
Uppföljning av skötselåtgärder	Minst var 12:e år	samtliga	3

8. Referenser

- Artdatabanken. *Rödlistade arter i Sverige 2010*. www.artportalen.se.
- Hallingbäck T. 1995. *Ekologisk katalog över lavar*. Artdatabanken, Uppsala.
- Hallingbäck T. 1996. *Ekologisk katalog över mossor*. Artdatabanken, Uppsala.
- Naturvårdsverket 1988. Riksintrasse för friluftsliv.
- Naturvårdsverket 2004. *Skyddsvärda statliga skogar, Svealand utom Dalarnas län*. Rapport 5341.
- Höjer J. 1970. *Några myrar i norra Västmanlands län*. Länsstyrelsen.
- LMV 1883. *Laga skifte Wefde 1881-1882*. Akt 19-FLÄ-71.
- LMV 1867. *Laga skifte Öster Wrenninge 1862-66*. Akt 19-FLÄ-62.
- LMV 1905-11. *Häradsekonomiska kartan Vrenninge*. Akt J112-83-11.
- LMV 1961. *Ekonomiska kartan*. Kartblad 11G 7g.
- Länsstyrelsen 1985. *Naturvårdsplan*. Länsstyrelsen i Västmanland.
- Marklund S. 1974. *Allmän naturinventering av Fläckeboområdet*. Länsstyrelsen i Västmanland.
- Nitare J. 2000. *Signalarter – Indikatorer på skyddsvärd skog*. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.

Natura 2000-databasen, område Vitmossen, SE0250022. (ej tryckt)

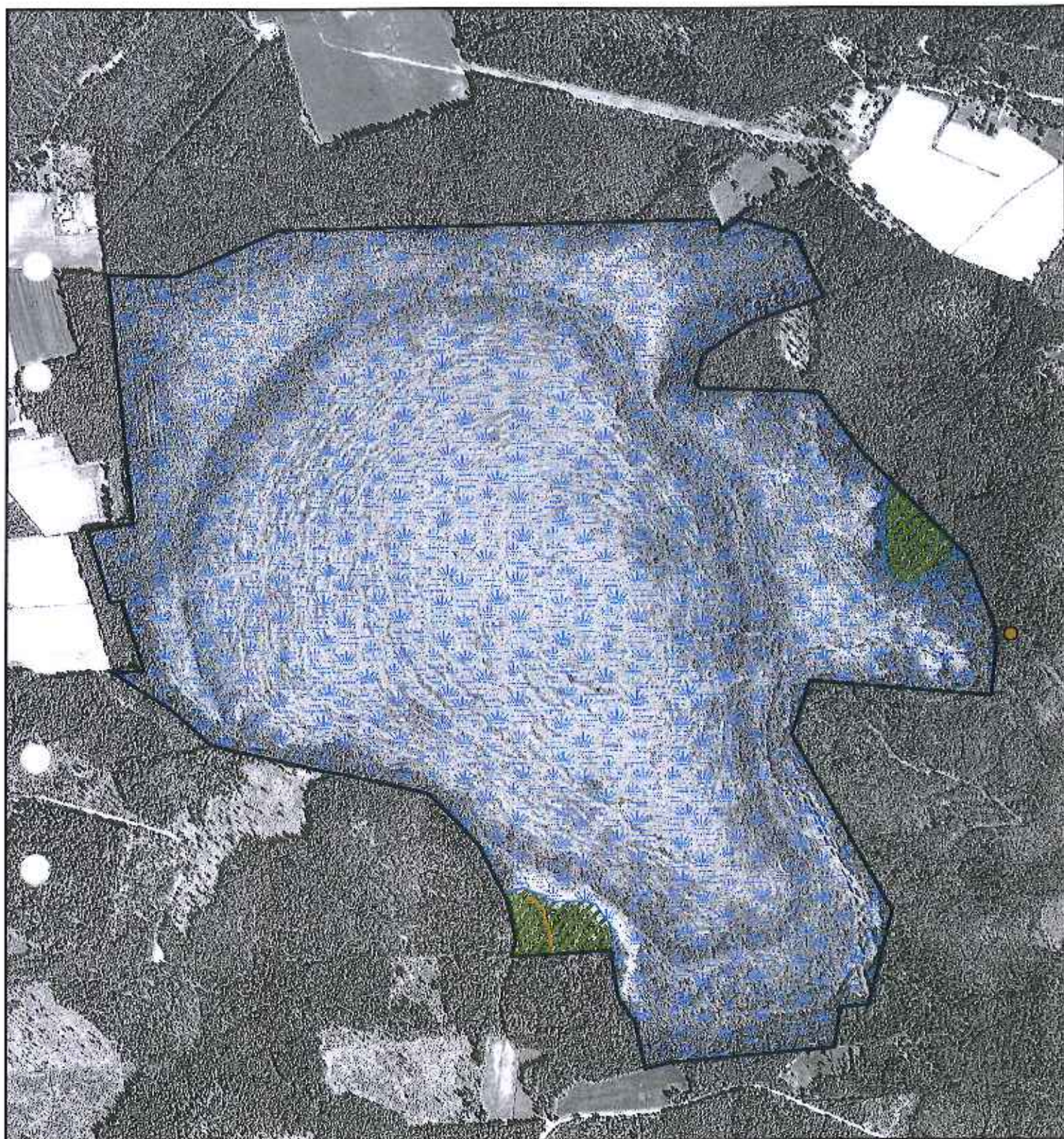
Rafstedt T. & Hammar K 1971. *Myrinventering i NV Västmanlands län*.
Länsstyrelsen i Västmanland.

Riksantikvarieämbetet. *Fornminnesregistret*. RAÄ-nummer Fläckebo 43:1,
www.finis.raa.se.

Skogsstyrelsen. *Nyckelbiotopinventeringen*. Skogens pärlor
www.skogsstyrelsen.se.

Bilagor

2.1 Skötselplanekarta

Teckenförklaring

Naturreservatsgräns	Fornlämningar (FMIS) punkt
Högmosse	RAÄ Fornlämningar (FMIS) linje
Skog	

0 125 250 500 Meter

